

Històries de pirates

JOAN BALLART CLOS

El conegut refrany «hi ha moros a la costa», dit en el sentit que cal prendre precaucions quan es preveu algun perill, forma part de la parla dels pobles de la riba nord de la Mediterrània, que durant segles van patir els actes de pirateria realitzats pels pobles de la riba sud, coneguts genèricament com a moros i que basaven en aquesta activitat el seu principal *modus vivendi*. Amb diferents graus d'intensitat, aquesta xacra es va anar mantenint al Mare Nostrum fins ben entrat el segle XIX, quan es va acabar definitivament amb l'ocupació d'Algèria pels francesos el 1830.

Els atacs o ràtzies dels pirates estaven basats en la rapidesa. Desembarcaven en alguna cala o platja desprotegida, atacaven els llocs poblats més propers i es retiraven de pressa, abans que els

seus habitants haguessin pogut demanar ajut. Tots els pobles de la nostra costa van patir en un moment o altre la fúria d'aquestes ràtzies.

La més sonada, parlant de la nostra comarca, va ser sens dubte, la que va patir Pineda l'1 d'agost de 1545, quan 11 galeres del pirata Dragut van desembarcar de matinada a la platja i atacaren el poble quan molts pinedencs encara dormien. Enmig del desgavell, es va intentar organitzar la defensa, fent que les dones i criatures fugissin muntanya amunt, quedant els homes per a la defensa del poble dins els edificis més sòlids, com l'església. Res va aturar la fúria dels atacants, que cremaren moltes cases i la mateixa església, mataren als que els semblà i feren molts presoners. A mig matí tot s'havia acabat. Encara es van esperar per intentar cobrar

dels captius que poguessin pagar el rescat en aquell moment, com va ser el cas del notari Jaume-Joan Coll, a qui havien capturat a casa seva (molts coneixereu aquesta masia, en aquell temps seu de la notaria de Montpalau i que avui dia allotja les oficines de l'INEM de Pineda). A migdia els pirates es tornaven a embarcar, enduent-se els 70 captius que no havien pogut pagar el rescat. Aneu a veure, si us plau, la llinda de pedra de la portaiada de la parròquia de Pineda, sobre la qual es van gravar aquests fets.

Com podeu veure, el botí principal buscat pels pirates eren els captius, que eren portats cap a les masmorres d'Alger i Tunis en espera de cobrar el rescat. Alguns captius, amb una mica de sort arribaven a veure el moment del seu alliberament, però molts van morir en captiveri. Aquest perill

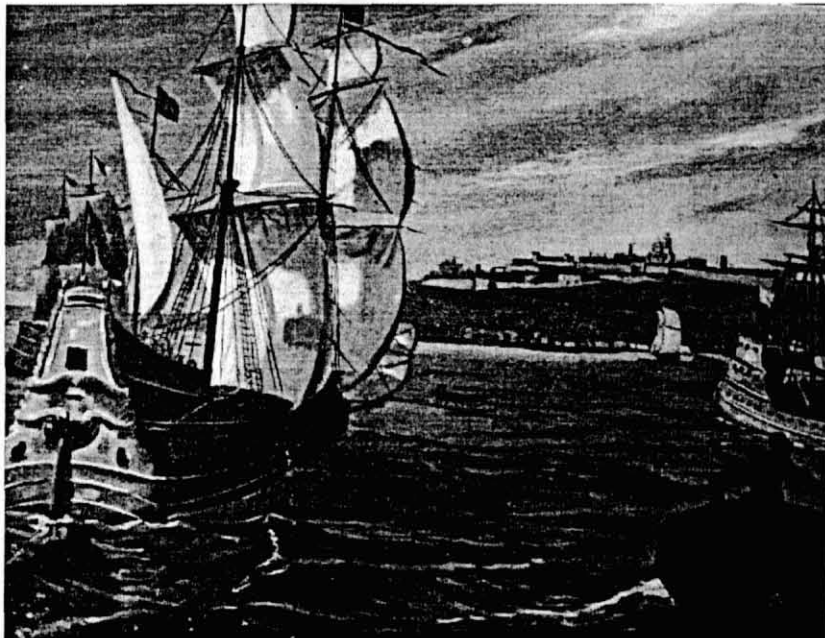

Coberta d'un vaixell pirata

constant va marcar pregonament la gent de les nostres contrades, influint els costums dels nostres avantpassats. Alguns exemples ben senzills que han pervingut fins els nostres dies, els tenim en la parla, com per exemple, el refrany ja esmentat dels «moros a la costa» o fins i tot els jocs de la canalla, com poden ser els jocs de «l'amarru el captiu» o el de la «rescatada», que molts hem jugat encara de petits.

Continuant amb els fets, procurem ara situar-nos en el seu context històric: El rei de les Espanyes, llavors en Felip II, estava preocupat només per la ruta de l'Atlàntic amb els seus galions transportant la plata procedent d'Amèrica i havia deixat la Mediterrània totalment en mans de la flota turca, que protegia els pirates sarraïns. S'ha de reconèixer algun desordenat intent d'aturar la situació, com quan es va organitzar la gran flota de galeres que havia de destruir l'armada otomana i es va obtenir la victòria de Lepanto el 1571, molt enaltida per les cròniques oficials. La realitat és que va ser una victòria pírrica i un gran fracàs econòmic, ja que al cap de dos anys els turcs s'havien tornat a rearmar dominant altre cop la situació, mentre la gran flota de galeres d'en Felip II es va anar podrint, inoperant i abandonada, enmig del caos econòmic en què es trobava immers el regne, per què als soldats i mariners no se'ls pagava el sou.

Davant la situació de desprotecció dels pobles de la costa, aquests es van haver de defensar amb els seus escassos mitjans, aixecant en molts llocs torres de defensa. Malgrat la deixadesa per part dels governants del regne i els perills evidents que hi havia, sembla que la situació econòmica d'aquella època era prou bona i el poble de Canet s'anava consolidant, com molts altres pobles costaners. Fruit d'aquesta bonança econòmica del segle XVI, basada principalment en el comerç de cabotatge dels nostres navegants, tenim tres fets cabdals que marcarien

Estol de vaixells preparant-se per atacar una plaça fortificada

definitivament l'esdevenir de Canet. Cronològicament i en primer lloc, tenim la Torre de Mar, bastida el 1554 segons ha pogut documentar Pons i Guri. En segon lloc, el 1579 es començà el bastiment del nou temple parroquial (l'actual), que no s'acabaria fins el 1595. El nostre tribut d'admiració per aquella petita comunitat canetenca, que va ser capaç d'aixecar aquests dos imponents edificis amb el seu propi esforç. Com a tercera fita important, el vescomte de Cabrera, senyor feudal del territori, concedí a Canet el 1599, la creació de Consell permanent amb consellers i jurats. Era el naixement de Canet com a municipi.

Mentrestant les ràtzies dels pirates no minvaven i hi havia molts canetencs captius a les presons del Magreb. El novembre de 1619, els navegants, que eren els més afectats pel problema, van constituir-se en Gremi sota la invocació de Sant Elm amb l'objectiu de recollir fons per a la redempció dels captius. Més endavant, el mateix Gremi de Sant Elm va decidir muntar tres canons dalt la Torre de Mar, pagant totes les despeses de compra i muntatge, a més de la pólvora i municions com es pot veure en els seus llibres d'actes. Repassant aquests llibres, el que fa estremir més és veure les llistes dels captius i el temps que portaven de captiveri. Mossèn Pere Matamala

en va fer un acurat estudi dins del llibre «Les Torres de Moros», que recomanem de llegir.

Amb tot, no sempre els pirates se'n sortien amb la seva. Com a mostra, ens plau divulgar uns fets protagonitzats pel patró canetenc Sebastià Pica, que es va veure atacat per un vaixell de pirates i que va acabar amb la presa dels moros atacants. L'acció va quedar relatada en algunes cròniques del seu temps i en J. M. Pons i Guri n'ha investigat l'entrellat del que va passar.

Era la nit del 14 de febrer del 1624. El patró Pica tenia fondejat el seu vaixell davant d'Arenys, a poca distància de la platja. Segurament estava a l'espera de començar el carregament del seu noli tan bon punt comencés a clarejar el dia següent. La mar estava en calma i bufava un ventet lleuger de Terral, que empenyia de terra cap a mar endins. Un vaixell pirata, navegant fent bordades a causa del Terral i confiant en la foscor de la nit, va intentar acostar-se on estava fondejat el vaixell d'en Pica. Malgrat la foscor, els pocs mariners que en aquell moment estaven embarcats, se'n adonaren de les bordades d'acostament del vaixell enemic i feren senyals als guaites de la platja. En pocs moments, la platja estava plena d'arenencs armats, que amb tota mena de bots i barquetes feien cap al vaixell d'en Pica per a la seva

Batalla de Lepanto, el 1571

defensa. Desfet l'efecte sorpresa i sense possibilitats d'abordatge per part dels pirates, es dispararen alguns trets de canó entre els dos vaixells, al temps que els pirates maniobraven per fugir i el patró Pica emprenia la seva persecució, ajudat per noranta arenyencs armats que havien pogut pujar al seu vaixell. Amb el vent de Terral a favor, aviat abastaren el vaixell pirata, entaulant-se una violenta lluita cos a cos. Davant la superioritat numèrica dels nostres, aviat acabà la lluita amb la presa dels enemics i del seu vaixell.

Diuen les cròniques que en el combat moriren dos mariners; Antoni Joseph de Canet i Josep Famades de Barcelona, ambdós de la tripulació d'en Pica. Per part dels moros, el nombre de morts quedà indeterminat encara que sembla que fou considerable. Els nombrosos ferits dels dos bàndols van ser atesos pels metges i cirurgians d'Arenys i Canet.

El botí va resultar important, ja que a més del vaixell capturat, hi havia una trentena de presoners que van passar a la condició d'esclaus, així com les

mercaderies i armament capturat. El Virrei, en nom del rei, que llavors era en Felip IV, va reclamar la propietat dels esclaus, mentre la Generalitat va reclamar la propietat dels canons del vaixell pirata. La resta del botí va quedar pels protagonistes de la lluita i es nomenà una junta administradora d'acord amb les lleis del Consolat del Mar. El vaixell es va vendre a subhasta i bona part de les mercaderies es van vendre a la plaça d'Arenys.

Al cap de quatre mesos i un cop passats comptes, es procedí al repartiment entre tots els participants del fets. Com corresponia, la part més considerable fou pel patró Pica. Després venien els hereus dels dos mariners morts, seguits amb quantitats més reduïdes per a la resta. Entre aquests, hi havia una majoria d'arenyencs, entre ells el capellà Mn. Joan Tries, que sens dubte devia ser «*de armas tomar*». Com a testimoni del que era en aquell temps l'activitat de les drassanes d'Arenys, entremig dels participants hi ha gent de les més variades procedències, com

Pineda, Palamós, Nàpols, Mallorca, Gènova, França, Flandes, etc. Tots ells gent de mar, com mestres d'aixa, fusters, mariners, que trobant-se a les drassanes d'Arenys en el moment de produir-se l'atac dels pirates, no dubtaren en fer cap, junt als arenyencs, en defensa del vaixell de Canet.

Entre els vells papers, hem pogut constatar que tant el mariner Antoni Joseph, que va resultar mort en la lluita, com el patró Sebastià Pica, ambdós pertanyien al Gremi de Sant Elm de Canet.

Joan Ballart Clos

Documentació:

«Combat i presa d'un vaixell de moros» de J. M. Pons i Guri. Separata del Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres. Barcelona. 1996

«Origen del municipi de Canet» de J. M. Pons i Guri. Edicions Els 2 Pins. 1999
Llibres d'actes de la Confraria de Sant Elm de Canet

«Les Torres de Moros». Editorial Cannelum. 1982

«Pirates i esclaus de Begur» de Mn. Josep Vaquer i Catà. 1991

Capítol 5 de «Històries de Catalunya» de TV3. Emissió del 2003